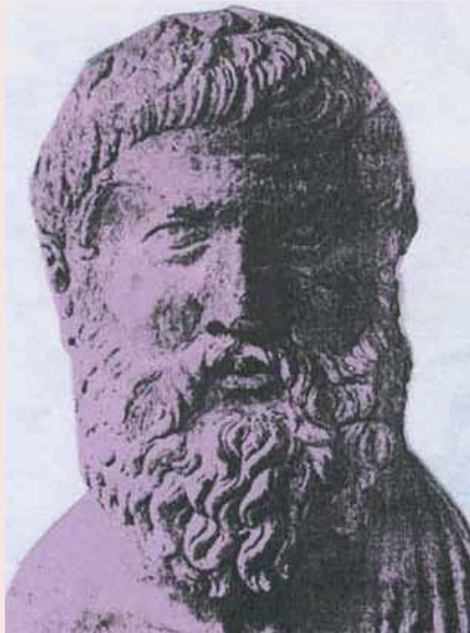

Πως ο Μιλτιάδης πήρε την αρχιστρατηγία

Το επιτελικό όργανο του Αθηναϊκού στρατού ήταν “το πολεμικό συμβούλιο”, το οποίο συγκροτούσαν ο πολέμαρχος Καλλίμαχος και οι δέκα στρατηγοί (ένας για κάθε φυλή). Το γενικό πρόσταγμα στο ελληνικό στράτευμα κατείχε κάθε ημέρα ένας από τους δέκα Αθηναίους στρατηγούς, καθένας εκ των οποίων εκπροσωπούσε μία από τις φυλές της Αθήνας. Στην πράξη όμως οι τέσσερις στρατηγοί που υποστήριξαν στην Εκκλησία του Δήμου τη μετάβαση στον Μαραθώνα παραχώρησαν τη σειρά τους στον Μιλτιάδη: “Οι στρατηγοί των οποίων η γνώμη ήταν υπέρ της μάχης, κάθε φορά που ερχόταν η σειρά της αρχηγίας της ημέρας για τον καθένα, την παραχωρούσαν στον Μιλτιάδη [Ηρόδοτος 6, 110]. Όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Γκριν, “ήταν μια ευχάριστη στιγμή όπου οι δημοκρατικοί θεσμοί υποχώρησαν μπροστά στην ανώτερη τεχνογνωσία”. Το παράδειγμα έδωσε πρώτος ο Αριστείδης, ο οποίος, κατά τον Πλούταρχο, “όταν ήλθε η σειρά του την παραχώρησε στον Μιλτιάδη, διδάσκοντας έτσι στους στρατηγούς ότι το να υπακούς και να ακολουθείς εκείνους που σκέφτονται σωστά δεν είναι ταπεινωτικό αλλά έντιμο και σωτήριο. Ετσι, λοιπόν, αφού άμβλυσε τον ανταγωνισμό των στρατηγών και τους προέτρεψε να ασπάζονται μια γνώμη, την καλύτερη, ενίσχυσε τον Μιλτιάδη, που έχοντας απεριόριστος την εξουσία έγινε πανίσχυρος. Γιατί όλοι οι στρατηγοί, παραιτούμενοι από την ημερήσια στρατηγία, υπάκουαν στις εντολές του Μιλτιάδη”.

Νεώτερες απόψεις (Βίλκεν) μιλούν για ανάθεση της αρχιστρατηγίας στον Μιλτιάδη ύστερα από ψήφισμα της Εκκλησίας του Δήμου. Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται απίθανο για την καχύποπτη αθηναϊκή δημοκρατία.

Σε κάθε περίπτωση, ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι ο Μιλτιάδης δέχθηκε την προφορά, αλλά περίμενε να πολεμήσει την ημέρα της δικής του αρχιστρατηγίας, θέλοντας ίσως να αναλάβει ολοκληρωτικά την ευθύνη του εγχειρήματος. Η σύμφωνη γνώμη του πολέμαρχου ήταν παρόλα αυτά απαραίτητη, γι’ αυτό και ο Μιλτιάδης προσπάθησε να προσεταιριστεί τον Καλλίμαχο. Ίσως ο τελευταίος, έχοντας το γενικό πρόσταγμα, αφού συμφώνησε με την άποψη του Μιλτιάδη για τη σύναψη μάχης στον Μαραθώνα, να τον άφησε να καθορίσει τον χρόνο εκτέλεσης του σχεδίου.

ΠΩΣ Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΕΡΔΙΣΕ ΤΗ ΜΑΧΗ

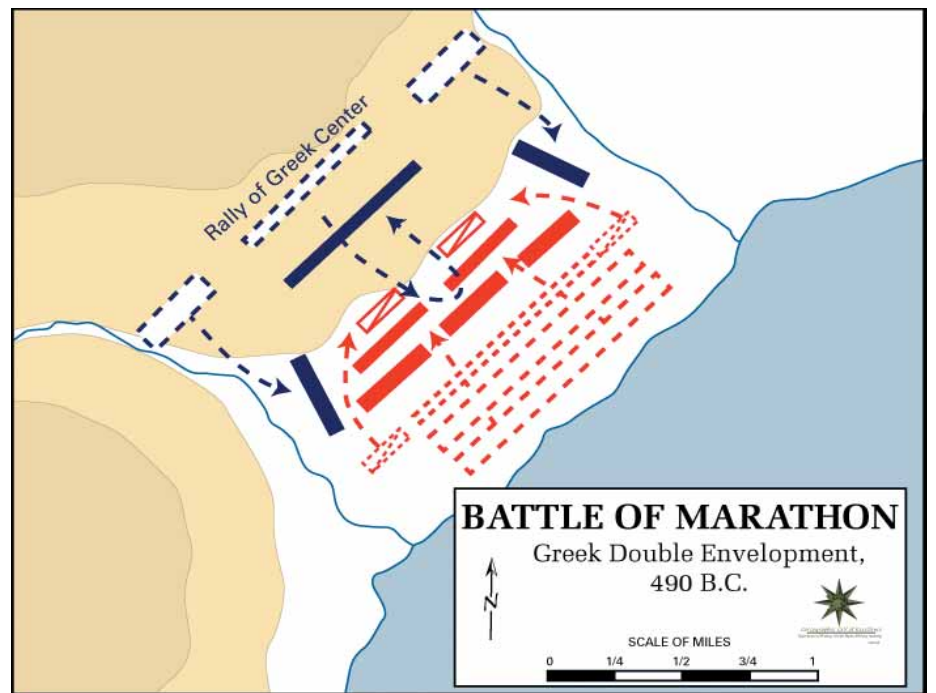
Τα σχέδια επιχειρήσεων του Μιλτιάδη

Πριν τη μάχη ο Μιλτιάδης αντιμετώπιζε τρία σοβαρά προβλήματα που έπρεπε να λύσει: την αριθμητική υπεροχή του αντιπάλου, την παρουσία του περσικού ιππικού και την παρουσία των τοξοτών.

Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της αριθμητικής υπεροχής του εχθρού, έπρεπε να εξασφαλίσει ότι ο αγώνας θα διεξαγόταν εκ του συστάδην, με την οπτική φάλαγγα συμπαγή και ανεπτυγμένη. Αν οι Αθηναίοι κατάφεραν να έλθουν σε επαφή με τους Πέρσες, τότε το σχέδιο μάχης, η υψηλής ποιότητας εκπαίδευση και ο ανώτερος οπλισμός τους θα τους έδιναν μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας. Αυτό όμως που εμπόδιζε την άμεση επαφή τους, σε συνάρτηση με την απόσταση που χώριζε τους δύο στρατούς (5-7 χιλιόμετρα) ήταν το ιππικό και οι τοξότες, που μπορούσαν να διασπάσουν ή να διαταράξουν σοβαρά τη συνοχή της οπλικής φάλαγγας, προτού αυτή φθάσει στις γραμμές του περσικού πεζικού. Για την υπερνίκηση των δύο αυτών εμποδίων, ιδιαίτερη σημασία είχε η όσο το δυνατό μεγαλύτερη μείωση του χρόνου προέλασης της φάλαγγας προς τις γραμμές του εχθρικού πεζικού και, κατά συνέπεια, η μείωση της απόστασης ανάμεσα στους δύο στρατούς. Αυτό όμως δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί παρουσία των Περσών ιππέων. Ο Μιλτιάδης, άνδρας έμπειρος στη στρατιωτική τέχνη και έχοντας υπηρετήσει στο πλευρό του Δαρείου κατά τη διάρκεια της σκυθικής εκστρατείας, γνώριζε άριστα τις περσικές δυνατότητες και αδυναμίες. Για τον λόγο αυτό διέταξε τους άνδρες του να κατασκευάσουν ξύλινα φορητά κωλύματα. Αυτά αποτελούντο από μια μεγάλη εγκάρσια δοκό, επί της οποίας τοποθετήθηκαν κάθετα αιχμηροί πάσσαλοι. Χρησιμοποιώντας αυτά τα κωλύματα, ο Μιλτιάδης θα προσέτανε τα πλευρά της φάλαγγας από το επίφοβο Περσικό ιππικό.

«Χωρίς ιππείς»

Η προδοσία (ή μάλλον η εθνική αλληλεγγύη των Ελλήνων) έπληξε το Περσικό στρατόπεδο. Λίγο πριν από τα χαράματα της μέρας της μάχης, μερικοί Ίωνες ανιχνευτές που υπηρετούσαν στον Περσικό στρατό, εκμεταλλευόμενοι το σκοτάδι, έφθασαν στο φράγμα από τα ξύλινα κωλύματα του Αθηναϊκού στρατοπέδου και μετέδωσαν ένα μήνυμα που έμεινε παροιμιώδες: «χωρίς ιππείς». Πράγματι, το Περσικό ιππικό είχε απομακρυν-

θεί από την πεδιάδα. Σχετικές πληροφορίες για αυτό αντλούμε από τον Έλληνα ιστοριογράφο Έφορο (4ος αιώνα π.Χ.), τον Ρωμαίο ιστορικό Κορνήλιο Νέπωτα και τον λεξικογράφο του 10ου αιώνα μ.Χ. Σουίδα. Ειδικά ο τελευταίος παραθέτει μια αναφορά η οποία εξηγεί την απουσία του ιππικού από τη μάχη: “Όταν ο Δάτις εισέβαλε στην Αττική, λένε ότι οι Ίωνες, όταν αυτός έφυγε, ανέβηκαν στα δένδρα και έκαναν σήματα στους Αθηναίους πως οι ιππείς βρίσκονταν μακριά”. Ίσως, λοιπόν, εκείνο το βράδυ ο Δάτις, έχοντας μαζί του το σώμα του ιππικού, να κατευθύνθηκε λάθρα με πλοία στο Φάληρο. Παρότι πρόκειται για υπόθεση που δεν επιβεβαιώνεται από τη διήγηση του Ηροδότου και μολονότι μια τέτοια ενέργεια θα ήταν αντίθετη με την πάγια περσική τακτική που προϋπέθετε συνεργασία πεζικού και ιππικού, εντούτοις ένα τέτοιο σενάριο δεν στερείται σοβαρότητας.

Μάχη με το χρόνο

Όποια και αν είναι η εξήγηση, τα νέα για την απουσία του ιππικού δεν θα ήχησαν παρά ευχάριστα στα αυτιά του Μιλτιάδη. Ο έμπειρος στρατηγός συνειδητοποίησε πως του προσφερόταν μια μοναδική ευκαιρία για να αρπάξει στην κυριολεξία τη νίκη. Αναμφίβολα, όμως, η είδηση αυτή θα προκάλεσε και προβληματισμό. Αν πράγματι μια σημαντική δύναμη υπό τον Δάτη είχε αναλάβει να πλήξει, με απόβαση στο Φάληρο, την Αθήνα, ο χρόνος αναδεικνυόταν πλέον σε κυρίαρχο παράγοντα. Ακόμα και με ευνοϊκό άνεμο, ο Δάτις δεν θα μπορούσε να φθάσει στο Φάληρο σε λιγότερο από εννιά-δέκα ώρες, ενώ ο συνολικός χρόνος της απόβασης πιθανότατα θα υπερβαίνο τις 12 ώρες. Ο Αρταφέρνης από την άλλη πλευρά διέθετε μόνο το σώμα των τοξοτών και προφανώς μικρότερη δύναμη από την αρχική. Αν οι Αθηναίοι κατάφεραν να

να τον παρασύρουν σε μάχη και τον νικούσαν, ίσως να μπορούσαν να επιστρέψουν εγκαίρως στην Αθήνα και να αντιμετωπίσουν τον Δάτη. Οι καταπονημένοι όμως από τη μάχη οπλίτες δύσκολα θα μπορούσαν να διασχίσουν την απόσταση των 42 χιλιομέτρων από τον Μαραθώνα στην Αθήνα σε λιγότερο από επτά-οκτώ ώρες. Ίσως όλα να κρίνονταν σε μερικά λεπτά. Οι Αθηναίοι έπρεπε να κινηθούν με τη μέγιστη ταχύτητα. Ο Καλλίμαχος συμφώνησε με τον Μιλτιάδη και αποφάσισε να διακινδυνεύσει μια εμπλοκή.

Αντιστρόφως ανάλογα των Περσών

Χωρίς αμφιβολία, τις προηγούμενες ημέρες, ο Μιλτιάδης είχε καταστρώσει το σχέδιο δράσης, το οποίο παρουσίασε στους συστρατήγους του, που προφανώς το αποδέχθηκαν. Ποιο ήταν όμως αυτό το σχέδιο, το οποίο θα παρείχε στην αθηναϊκή φάλαγγα τη δυνατότητα να εξανεμίσει την υπεροπλία του αντιπάλου και τελικά να τον νικήσει; Ο Μιλτιάδης, χωρίς να καταργήσει την παραδοσιακή παράλληλη διάταξη μάχης, καινοτόμησε εφαρμόζοντας για πρώτη φορά στο πεδίο της μάχης τον τακτικό αιφνιδιασμό. Όλα ξεκίνησαν από τις γνώσεις που είχε για τον αντίπαλο. Κάθε στρατιά του μεγάλου βασιλιά περιελάμβανε περσικά και “συμμαχικά” τμήματα, τα οποία προέρχονταν από τις υποταγμένες χώρες. Οι Πέρσες και οι Μήδοι αποτελούσαν τα επίλεκτα σώματα του στρατού και ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν μέχρι θανάτου. Αντίθετα, οι υποτελείς στρατιώτες δεν έδειχναν την ίδια μαχητικότητα. Γι’ αυτό τον λόγο οι Πέρσες διοικητές έτασσαν τα υποτελή στρατιωτικά σώματα στα πλευρά της παράταξης τους. Ακόμα και αν αυτά δεν άντεχαν την εχθρική πίεση και διαλύονταν, τα περσικά τμήματα στο κέντρο θα συνέχιζαν τη μάχη. Συνήθως